

„Olyan volt az Úr, mint az ellenség...”
(Jeremiás siralmai 2,5)

Visky András

„HA ISTEN ELLENÜNK”

1.

Nehéz szívvel állok itt. Sietek bejelenteni, hogy korábbi, jórészt az Élő Ige évéhez kapcsolódó nyilvános megszólalásaimhoz képest lehetetlennek látszik előttem újat mondani. Kielezett helyzet szülte tanúságtételeknek szántam az egyházi nyilvánosság elé tárt megfontolásaimat. Arra a – nem utolsósorban írói természetű – kérdésre kerestem választ, és ezt most nem szeretném elhallgatni, hogy vajon lehet-e olyan nyelven megszólalni, amely a valódi, téttel bíró beszélgetést kivonja az eseményéhes média teréből, és meghagyja a félelem nélküli, testvéri szóváltás körén belül. Azzal a meggyőződéssel élek, hogy az evangéliumi szeretetvallás mindennapi gyakorlatában minimális elvárás önmagunkkal és a közösségünkkel szemben a testvériségnek elkötelezett, felelős beszélgetés, az Örökkévaló mindent átható szeretetében, a Lélek által.

Csak megismételni tudom, hogy ezt nem elérendő célnak, hanem kiindulópontnak tekintem magam is. Amennyiben Krisztus testének a tagjai vagyunk.

Azaz életbevágó kapcsolódások és spirituális értelemben vett egzisztenciális, az időn túlmutató összefüggések tartanak össze bennünket.

A Filemonnak küldött, saját kézzel írt, egyetlen mély lélegzetvételnyi apostoli magánlevél a „testvér” és a „fogság-rabszolga” szavak különös szimmetriájára épül. A gyülekezet ebben az iratban a szökött rabszolgák, a halálra szántak befogadásának a tereként jelenik meg előttünk.

Felforgató fölvetés, lássuk be.

Az apostoli javaslatból az következik, hogy a gyülekezet helyesen teszi, ha támo-

Visky András. Fotó: Füle Tamás | parokia.hu

gatja a rabszolgák fennállóval szembeni, akár törvényellenesnek is minősülő szabadságprojektjeit. Önmaga veszélyeztetése árán is.

Amennyiben tehát a politikai természetű rabszolgaság „szökevényei” állnának az ajtónk előtt, és kopogtatnának, engedjük be, és hallgassuk meg őket. A testvéreink.

2.

A református egyház intézményi reprezentációja, rajta keresztül pedig az egyház egésze a politikum fogságába esett. Helyzetét viszont nem kiszolgáltatottságnak, az ölelő karkat nem fojtogatónak, hanem intézményi reneszánsznak tekintette. Azt sem tartom kizártnak, hogy még mindig annak tekinti. Hosszú éveken át jól érezte magát a kialakult, maga által is fenntartott függőségi viszonyban.

Nem új keletű fejlemény, a fennálló intézményi struktúra és a történelmi mintázatok valóban erre predesztinálják. A fogsággal viszont, bármilyen természetű volna az, a testvériség áll szemtől szemben. Annak a „minden értelmet meghaladó” boldog megélése, és feltétel nélküli gyakorlása. A spirituális természetű immunrendszer működésének, vagy hogy divatos szóval éljek, a szükséges reziliencia kialakulásának a feltétele Krisztus egyházában a testvériség eltökélt, odaadó művelése.

A spirituális immunrendszer összeomlására hívja fel a figyelmet az a körülmény, hogy nem a kegyelmi törvény kihirdetésében való egyházi érintettség rázza meg az intézményt, hanem a társadalmi felháborodás és a megingott *politikai establishment*. Amennyiben ezek együttesen nem következnek be, az egyházi intézmény tűzjelző rendszerei aligha észlelték volna, mi történt. Azt tudniillik, hogy az egyház kockázatokkal járó világi jelenléte, valamint missziós elhívása az önnön anyagi és intézményi bebiztosítására irányuló derék erőfeszítések árnyékába került.

Talán egészében véve észrevétlenül az a sajtóságos teológiai meggyőződés lett úrrá közöttünk, hogy ha már a tanítványok elhallgattak – mert elhallgattak –, akkor halmozzunk fel minél több követ, hátha helyettünk ők fognak „kiáltani” előbb-utóbb, ahogy a Megváltó meg is ígérte.

Vajon például ezzel állna összefüggésben az a könnyűszerrel igazolható állapot, hogy a Magyar Református Egyház látványosan visszavonta szellemi-kulturális természetű ajánlatait a társadalom felé?

Egy gyorskezü összehasonlítás is azt mutatja, hogy az egyház nem rendelkezik olyan önálló felülettel vagy print kiadvánnyal, amely megszólító interfész lehetne a teológiai, esztétikai, társadalomtudományi vagy más tudományos beszédmódok között. Csoda-e, ha nyilvános kommunikációjában az egyház elveszítette azt a nyelvet, amelynek segítségével kortársa lehetne önmagának?

Az evangéliumok felforgató iratok, az újszövetségi szövegek rendkívül hajlékony, közvetlen és éles nyelven születtek meg, egy köztes civilizációs helyzetben. Mai frissességük is abból fakad, hogy ellenállnak például minden olyan keresztény-ideologikus leegyszerűsítésnek, ami ezeket a bátor, releváns, költőiségükben pedig mélyen megrendítő iratokat normatív szövegekké akarná lefokozni. A szellemi jelenlét nemcsak kifelé, hanem befelé is hat, ennek a tükörnek mindkét oldala

élesre van metszve. Érthető, miért nem számolunk vele, vagy miért korlátozzuk működését.

Az egyházi struktúra nem a missziói állításokra, valódi tétellel bíró szellemi dialógusokra, hanem a politika nyelvén megfogalmazott reagálásokra és az eltökélt hallgatásokra van berendezkedve.

Nem az egyes emberek vagy elkötelezett csoportok tiszteletre méltó, önzetlen és őszinte missziói erőfeszítéseire gondolok, hanem a felépítmény foglyul ejtő monumentalitására.

A közjogi botrányban való érintettség leleplezte azt a szellemi-nyelvi-performatív vákuumot, amelybe az egyház engedte magát behullni. Mi magunk tettük ezt. Nem gonoszságból vagy sötét, hátsó gondolatoktól vezéreltetve. Hanem mert egyelőre, úgy tűnik, nem tudunk mást. És ezt nem biztos, hogy tudjuk. Mármint azt, hogy nem tudunk mást.

Nincsenek könnyű megoldások.

3.

„Hogy ugyanazt írjam nektek, nem szégyenlem, titeket viszont megerősít” – szabadkőzik Pál apostol a Filippiben élő gyülekezethez fogságból írt levelében. Noha őt távolról sem az önisméltések kismestereként tartjuk számon. Nos én szégyenlem „ugyanazt írni”, és súlyosan kételkedem abban, hogy „titeket viszont megerősít”. Nem szégyenlem szégyenleni.

Már csak azért is, mert az egyház és a világi uralom viszonyának a kérdéséről hosszú évtizedekkel, sőt évszázadokkal előttünk, és hát a közelmúltban is lezajlott vitákat ismételjük, súlyosan ártva ezzel önbecsülésünknek. Erőfeszítések nélkül vehetnénk elő megsemmisítő példázatokat és tetszetős idézeteket, akár mondjuk a hozzánk közel eső 90-es évekből is. Amikor az – innen tekintve – határon túli református egyház a politikum engedelmes szolgálójának volt elgondolva. Dúlt a presbitériumok és gyülekezetek megosztása, kétséges, azóta persze látványosan megbukott politikai projektek épültek fel, hathatós egyházi támogatást élvező pártalapítási kísérletek értek operettek szöveggönyvébe illő véget.

A szégyenkezés mellett a félelem is munkál bennem. Tetszetős mondatok születnek, olyanok, amelyek előbb-utóbb felkerülnek az egyházi intézmény szépen hímzett falvédőire. És amelyek valóban hatékonyan védelmezik majd azokat a falakat, amelyek sokkal inkább kiszolgáltatnak, semmint valódi védelmet nyújtanának. Leginkább talán önmagunkkal szemben.

Mit mondjunk tehát mindezekre?

Legyünk óvatosak azokkal a bárányokkal, akik farkasbőrbe bújva járnak-kelnek közöttünk.

De ne féljünk tőlük. Hiszen hát miattunk öltenek ők farkasbőrt magukra. Önmagukért is, bizonyára, de ennek a mérlegelése nem a mi dolgunk. Mi mindenképpen azzal a biztos tudattal élünk, hogy farkasbőrbe rejtett bárányelőőröket kell küldelnünk a farkasok közé, hogy képviseljék a bárányok érdekeit. A farkasbőr csak egyszerű

jelmez, bocsánatos mimikri, a megütött hangnem pedig nem a szívé, hanem a józan megfontolása.

A farkasbőrbe bújt bárányok legitim felhatalmazással bírnak, az intézmény áldásával vegyülnek el a farkasok között. Ezt a Mindenhatónak is érdemes volna megszívlelnie. Lehetne engedékenyebb velünk. Talán éppen ezért hagyott magunkra. Megengedte, hogy fogságba kerüljünk.

Pillanatnyi időre, amiképpen az ígéret szól, de a pillanat nem tartam, hanem a mérhetetlen metaforája. Az az üzenet rejlik benne, hogy az idő az Örökkévalóé. Egyedül ő ismeri valóságos jelentéseit. Az idő múlik, mi ezt hívjuk mindközönségesen történelemnek. A *semper reformanda* perspektívájából pedig, ha jól belegondolunk, semmi sem látszik mozdíthatatlannak, csak az intézményi *perpetuum mobile*. Ez a hungarikumnak számító zsinatpresbiteri episzkopalizmus.

Azt állítottuk évtizedeken át például, mindannyian, hallható kivételek nélkül, hogy a farkasdivatnak hódolva van mód hibátlan bárányként viselkedni.

Hogy lehetőség van a bárányok lehetetlen törvényét olykor szóhoz juttatva a farkasokat valamivel kevesebb bárányvérrel átítatott étrendre rábírní. És ha a farkasok történetesen nem bárányokat, hanem otthontalan, illetlenül szapora kutyákat vagy más kóbor állatfajtákat téptek szét kölykeikkel együtt, olyanokat, akik nem tartoznak közénk, akkor csöndben ünnepeltünk a farkasokkal együtt. Hiszen hát nem nekünk kellett azokban a véres eseményekben részt vennünk. Mi bárányok vagyunk. Jól áll nekünk a gyávaság.

Az egyházi intézmény ruhatára tele van kikölcsönözhető farkasszőrmékkal. Valamennyi igény kielégíthető. Krízishelyzetekben újabb bárányok jelentkeznek, és adják le ruhaméreteiket a kölcsönzőbe. Az intézményi felépítésből bizony ez következik.

A '89 előtti viszonyokat reflektálatlanul, szürkén és egyneműsítően az üldözött egyház korszakának felfogni, súlyos tévelygés. Hiszen az egyház maga tevőlegesen vett részt az Egyház üldözésében.

Farkasbőrbe bújni az egyház előmenetelért vállalt legmagasabb rendű áldozatvállalásnak minősült és minősül.

A farkasok nyelvén megszólalni bocsánatos taktikai megfontolás csupán. Megtápasztaltuk persze, hogy a farkasbőrben pompázó bárányok előbb-utóbb étrendet változtatnak, és belemarnak a kételkedő vagy éppen ellenálló bárányokba. Mire a megmart bárányok kimondják az „eddig és ne tovább”-ot, az első adandó lehetőséget megragadva farkasbőrbe bújnak, és elégtételt vesznek.

Ezt a láncolatot, a hozzá tartozó kegyes kremlinológiával együtt, nevezzük egyház-történetnek. Írjuk meg, beszéljük el, félelem nélkül; *sine ira et studio*.

A halottakról csak szépet vagy igazat. Fordulóponthoz érkeztünk? Tekintsük kegyelmi pillanatnak az előállt krízishelyzetet. A gondviselő szeretet főlemelő kihívásait ismerhetjük fel benne. Köszönettel tartozunk azoknak a világi személyeknek, akik önmagunk mérlegre állítására és bátor gyakorlati lépések megtételére készítettek s készítetnek.

Ha Isten velünk, könnyen megeshet, hogy maga Isten van ellenünk. Hogy igazán velünk lehessen.